

El Perisó, ¿l'últim bandoler de la Marina?

Serra de Bèrnia: caça i captura d'un home acorralat

El mas, situat en la partida de Benimallunt, a dos quilòmetres del poble de Benissa, no té llum elèctrica ni aigua corrent. El pas dels anys ha deixat la casa en mal estat. Dins, una tauleta i diverses cadires fetes malbé conformen, posant-hi un poc d'imaginació, una mena de saló rebedor, on la família, sis persones adultes i dos xiquets, es reuneix en les llargues nits d'hivern. Òbviament, i no sé si per fortuna, no tenen televisió. Fa unes setmanes, Paco, el fill major, comprà una nevera que funciona amb butà; Maria Josefa em mostra el frigorífic, no sense orgull. La blancor de l'aparell

Ferran TORRENT

contrasta amb la penombra de l'interior de la casa, lleugerament il·luminada per una botella de càmping gas. Fa la típica olor de les cases de camp: una mica rànica i humida. Allí nasqué Salvador Femenia Boronat, 23 anys, també conegut per El Perisó. Fora, a escassos metres de l'autopista d'Alacant, un gos de raça inqualificable guarda les propietats familiars: un ànec i un titot.

La infantesa del Perisó durà fins al cinc anys. Fins que el capellà de Benissa decidí que allò no era vida per als xiquets. El pare estava internat en l'hospital, la mare no podia dur els fills a l'escola perquè quedava massa lluny els

dies de fred. El capellà havia de fer alguna cosa, l'home no dormia tranquil. Així que convencé els pares que el més assenyat era enviar els xiquets a un col·legi de la beneficència. Amb les monges de la beneficència ja se sap, elles s'entesten a dur els homes pel bon camí. El Perisó eixí d'allí als catorze anys. De lletra, no en sabia massa, però tenia ganes de treballar i guanyar unes pesetes per ajudar la fallida economia familiar i pagar-se els vicis: cigarret a la boca i algun que altre gintònic, que sempre impressiona les xicones. Coses de joves.

El primer ofici que tingué el Perisó fou de peó de la construcció. Segons el

seu germà Paco, era molt treballador: «Ell té un caràcter molt nerviós, i li gastaven moltes putades. Com era jovenet, l'amo n'abusava, dient-li que li pagaria a tant el metre, però venia l'hora de cobrar i el fotien». En aquell temps, el Perisó féu amistat amb un tal José Luis de Dios, que, fugint del psiquiàtric, anà a parar a la serra de Bèrnia. Perisó li dugué menjar i li proporcionà recer, com a bon coneixedor que era de la serra. Tots dos es feren amics. Perisó trobà en José Luis l'home que li donava el consell precís: «Salvador, has de fer un atracament per traure la teua família de la misèria». Però eren necessàries armes, i calia, sobretot, que Salvador fes «alguna coseta»

abans d'endinsar-se en un treball més «professional».

El primer delictes

El Perisó començà la carrera tal com mana el codi: el *tiró* de bossa. Ell i José Luis es traslladaren a Benidorm, per provar sort. La diferència d'edat, quaranta contra quinze, aconsellà, qüestió de cames, que Salvador fes la part pràctica. Era cosa fàcil, segons li explicà José Luis: «comporta't natural, sense presses i tranquil, t'acostes, t'assegures d'estirar ben fort de l'ansa i... ¡corre, Perisó!». Alguna cosa degué fallar, potser l'edat, el nerviosisme, la falta d'experiència o que l'estrangera escridassà un gra massa. El cas es que la guàrdia civil l'enxampà a l'instant. La nòrdica assenyalava el Perisó, acusant-lo. Mentrestant, José Luis marxava carrer avall, amb parsimònia. Una maneta d'hòsties a càrrec de la Benemèrita posà ordre en el cos de Salvador. La Beneficència, de primer, i la Benemèrita, després, intentaren mostrar-li el bon camí. I la presó.

Potser va ser la presó, de totes les institucions reformadores per on havia passat Salvador als dèssat anys, la que més marcaria el caràcter del Perisó. Ben paregut i de constitució forta, Salvador Femenia alegrà, amb la seua estada en la cel·la, les estones avorrides de la població reclusa, que, li ensenyaren, si més no, el dur ofici del qui no té res a perdre. Mai no pogué recordar quants n'eren, recordaria, això sí, les bufetades, les rialles dels companys de cel·la i els plors suplicants, que no li valgueren de res. Tres, quatre o cinc vegades, no ho sap, fou sodomitzat aquella primera nit. El

deixaren en terra, sense poder caminar. Després l'obligaren a menjar merda amb una cullera sopera. No es va queixar. Compregué que allí dins no hi havia llei que el pogués defensar, només la dels més forts: Homes d'aspecte endurit que ja havien passat la prova,

menta la gent, «poc o molt sempre tens alguna coseta o algun treball». La comarca no té un índex elevat de delinqüència, dada que convertí el Perisó en el punt de mira de la guàrdia civil, que li imputava tots els robatoris que es produïen per Benissa i els

Un mas sense llum elèctrica ni aigua corrent

les regles penitenciàries del joc. Perisó plorà amargament. Tot això per tirar de la bossa d'una estrangera a qui, de vacances, ben segur que li sobrava una mica de pasta, i, segons la justícia, per guardar una arma en casa. Eren els anys de la transició democràtica.

Arran d'aquella experiència, entrar i eixir de la presó es convertí en un hàbit al qual es veié abocat. Fitxat policialment, cada vegada li fou més difícil trobar feina en un poble, Benissa, on, segons co-

pobles del voltant. Sense feina, era ben difícil demostrar el contrari. Però, tant feia o no la innocència del Perisó. El maltractament que, segons opinió de la família, va rebre de la guàrdia civil nia en Salvador un sentiment d'odi contra aquest cos, a mesura que el temps passava i el trajecte casa-quarter-càrrec d'Alacant es feia més insuportable.

Fugir a la muntanya

Els dies que va ser lliure, que no foren excessius, el

Perisó duia una vida normal, compartint amistats amb joves de la comarca. Són aquests, majoritàriament, els qui millor opinió tenen sobre ell: «No es posava amb ningú, sempre anava al seu aire. Ací, a Parcent, tenia costum de vindre a prendre una copa al bar La Garrofa. Un dia, per festes, les xiques del poble intentaren traure'l a ballar, fent-li broma, i ni tan sols es molestà. Ens ha sorprès tot això que diuen d'ell.»

Qui no se'n sorprenia era la guàrdia civil, que entrà diverses vegades al mas de la família, sempre sense ordre judicial, buscant-lo. Compta Paco Femenia, el seu germà, que un dissabte primaveral de 1983 es presentaren vuit números de la Benemèrita en la casa. «Eren les deu del matí, i en casa no hi havia ningú; només jo, que dormia. De sobte, vaig sentir un tro que em va despertar; la guàrdia civil, en veure que una de les portes de l'interior de la casa era tancada, disparà contra el pany pensant-se que el meu germà dormia en una habitació. Vaig protestar pel mal que havien fet a la porta, i em contestaren que ells no ho havien fet. Era la paraula d'ells contra la meua. Immediatament, m'ordenaren que els acompanyara a una caseta que tenim al peu de la muntanya. Amb les presses, no vaig agafar la clau i m'apropenaren a *patades* intentant obrir-la. Els vaig dir que, si trenca-ven la porta, em costaria diners, però no em van fer cas: la porta s'obrí. Em digueren que passara jo primer, per si estava el meu germà. Sabien que tenia una escopeta i dispararia contra el primer que entrara. Vaig entrar, no hi havia

ningú. Un d'ells, de ràbia, em posà el canó del fusell a la panxa: "Vas a decirme dónde está tu hermano", m'amenaçà. "Yo no sé nada", li contestí. Després, em feren recórrer la muntanya amb ells, a pesar de les meues protestes. Però no el trobaren».

I no el trobarien fins al 23 de desembre de 1983. L'acusaren d'un robatori en una tenda d'electrodomèstics del poble de Teulada. Segons la guàrdia civil, l'havien vist pel poble en un cotxe, en companyia de tres xicots més, que declararen en contra d'ell. El Perisó negà que aquell dia hagués anat a Teulada, i demanà la presència dels joves que, en opinió del comandant, l'havien acusat. La germana, Maria Josefa, es presentà en el quarter, interessant-se per Salvador. Només entrar reconegué la veu del germà, que escridassava des d'una habitació, i exigí al comandant que no li pegassen. Un dret, així li ho féu saber a l'oficial, reconegut en la Constitució. El comandant la conduí a l'habitació per tal d'assegurar-li que no el maltrac-

La serra Bèrnia, un lloc on amagar-se, dificultós per a la guàrdia civil

taven: El Perisó estava aclucats en un racó de la cel·la; tenia la cara envermellida. Segons el relat de Maria Josefa, un guàrdia civil s'amagà un objecte quan van obrir la porta de l'habitació, moment que aprofità el Perisó per escapar-se del quarter. Isqué d'allí com una bala, creuant, sense mirar-la, la carretera que travessa el poble. Fugí cap a la serra de Bèrnia.

L'emboscada de la serra Bèrnia

Vuit mesos passaria el Perisó en la serra, terreny que coneixia a la perfecció i que resultava dificultós per a la guàrdia civil. La Serra Bèrnia sempre ha estat el refugi dels perseguits. Ja en la postguerra, els nombrosos amagatalls de les muntanyes serviren de garantia a un bon nombre de combatents republicans. No eren del ma-

quis, ni tan sols resistents, eren homes als quals l'acabament de la contesa sorprengué sense escapadòria possible: talps de la Bèrnia, a l'espera d'un contacte que els pogués traslladar a Algèria o al Marroc, via marítima des de Calp o Altea. La població els deixava aliments en determinats punts de la serra.

També, de tant en tant, alguns amics del Perisó deixaven bosses amb menjar en llocs on Salvador podia arribar. Entre els delictes atribuïts a Salvador Femenia destaquen les vegades que irrompia en els kalets buscant alguna cosa per a tirar-se a la boca. Una parella de vellets foren testimonis de l'experiència de veure entrar al seu mas el Perisó i abocar-se directament a la taula: tenia fam, tanta, que no guardava massa les formes

quan exigia allò que volia; cosa que astorava la gent que vivia als masos, amb l'alarma general consegüent en la comarca de la Marina. Això, i la dèria que tenia a la Benemèrita: «M'he de carregar un guàrdia civil», sentència que posen en boca d'ell, convertí el Perisó, a instàncies oficials, en perill públic número u.

Salvador Femenia no buscava diners, «volia sobreviure en la serra de Bèrnia perquè allí era prop de casa, volia estar en la seua terra», comenta la seua germana, que afegeix: «si haguera volgut, hauria fugit a l'estranger». Un pastor de la rodalia anomenat el Rata fou assaltat pel Perisó. Conduint un cotxe per una carretera comarcal, es trobà de sobte amb una gran pedra que obstruïa el camí. En principi, pensava que era una broma de pastors companys d'ell, però, en veure una escopeta de canons retallats que l'apuntava i el comminava a fer tres passes enrere, alçà les mans i obeí. Duia trenta mil pessetes, però el perisó volia el cotxe, havia de fugir. El

Rata li oferi els diners a canvi que no li robàs el vehicle. «Ho sent —contesta el Perisó—, he d'anar-me'n cap a un altre costat de la serra.» I desaparegué per la carretera. Segons comentaris de gent del poble, robà dos cotxes més de matrícula estrangera. Els deixava malfets. El Perisó començava a preocupar la gent, sobretot els que posseïen xalets o masos per la muntanya. La guàrdia civil decidí actuar més seriosament.

Final de fugida

Durant vint dies, a partir del 3 d'agost, efectius de la guàrdia civil organitzaren intenses batudes en la Serra Bèrnia a la recerca del Perisó. Informacions oficioses assenyalen un nombre aproximat de cinquanta membres de la benemèrita que hi participaren, amb l'ajuda de *jeeps* i motos. Prèviament, van ser repartides per la zona bona cosa de fotografies de Salvador Femenia. El

dia 23 d'agost, algú avisà la guàrdia civil que el Perisó havia estat vist pels contraforts del nord de la serra de Bèrnia. Tot seguit, es muntà un gran dispositiu policial amb reforços de Xàbia, Calp i Benissa. Localitzat poques hores després, el Perisó rebé les forces de l'ordre disparant la munició que tenia —catorze bales— contra els números de la guàrdia civil, segons algunes informacions de premsa. A la una i mitja del migdia, esgotat a

causa de la intensa persecució a què fou sotmès, el perisó queia en mans de la guàrdia civil. Segons la família, duia ferides de bala al coll, al muscle i en un braç. Un metge de Benissa l'atengué en el quarter, i quatre hores més tard fou traslladat a un hospital. Això s'esdevenia el 23 d'agost. Sis dies després, el Perisó tornava a ingressar en la presó d'Alacant.

La família està preocupada; Salvador no els ha volgut rebre adduint que no es fia, no es creu que els germans i els pares hagen anat a visitar-lo. Paco donà el carnet de conduir a un funcionari per tal que li'l mostràs. Però ni així. «Està molt tranquil», els digué el funcionari intentant calmar l'esverament familiar. «Alguna cosa li han fet. Ell és molt nerviós, m'estranya eixa tranquil·litat i m'estranya, sobretot, que no vulga veure'ns. Li han matat la ment, li han matat la ment...», repeteix una i una altra vegada Paco, el seu germà, mentre es frega les mans.

Més prompte capdavanter

Jove, llaurador pobre de terra eixuta, tossut i recalcitrant, el Perisó, encaixa impecablement en el retrat-robot de bandoler social dibuixat per E. J. Hobsbawn. L'historiador britànic identifica bandolerisme amb llibertat i caracteritza el fenomen com un tipus especial de rebel·lió i protesta camperola. Salvador Femenia, n'estic segur, s'hauria trobat feliç a la vora d'una partida de *canganceiros* brasilers o de *haiduks* búl-

Vicent MARTÍ

gars o, més encara, de roders valencians d'encara no fa un segle.

Fóra ingenu de la nostra banda, però, deixar-nos seduir pel cromó romàntic, difuminat en sèpia, del rebel primitiu i anacrònic, l'últim supervivent de la vasta saga de saltamarges que des de sempre han infestat les nostres serres —Bèrnia, al capdavant—. Ingenu perquè són innegables els trets vuitcentistes del cas i les peripècies del Perisó; però també són fàcilment constatables els

signes de rabiosa modernitat que conformen la seua lacerada biografia: beneficència; treball assalariat en la construcció tentacular de xalets; el primer robatori a Benidorm, aparador fastuós; l'expeditiva benemèrita; la presó vexatòria i definitiva de l'estigma «delinqüent» que ja per sempre el posaria en el punt de mira d'institucions rutinàries, però implacables amb tota víctima propiciatòria. I en l'horitzó, assassinada la ment, el manicomi. Tot comptat i debatut, una vida intercan-

viable amb la de qualsevol altre jove del barri del Cristo, o de la Gineueta, que entren i ixen a les presons a cavall d'un kingkong sanguinari: fruits gens saborosos de la segregació urbana.

La petita diferència entre aquesta nova raça d'urbanites bandejats i el Perisó és que aquest tenia una serra que coneixia com el palmell de la mà. No és l'únic xicot estigmatitzat a conèixer-la així.

El Perisó: cuer i o capdavanter.